

*Р. М. Байба,
студент VI курсу
Навчально-наукового інституту іноземної філології,
Житомирський державний університет імені Івана Франка*

РОЛЬ ЕПІТЕТНИХ КОНСТРУКЦІЙ У ВІДТВОРЕННІ АВТОРСЬКОГО СВІТОСПРИЙНЯТТЯ У ПРОЗІ ДЖ. ФАУЛЗА

Стаття присвячена системному опису епітетних конструкцій у прозі Джона Фаулза та їх ролі у відтворенні авторського світосприйняття.

Джон Фаулз – найвеличніший англійський письменник, оцінюваний критиками своєї країни як «найцікавіший і найважливіший талант післявоєнного періоду» [4, с. 13]. Твори Фаулза відрізняє незмінна гострота критичного бачення письменником хвороб і безладу «суспільства споживання», широта порушеної соціальної, етичної, естетичної проблематики, справді філософська узагальненість і багатозначність відтворених в них ідейно-моральних конфліктів, що надає його книгам характер притч, парабол, символічних іносказань. Самобутність таланту Фаулза полягає в незвичайній ерудиції та різнобічності його інтересів у вік вузької спеціалізації, у стильовій витонченості, в специфіці оповідної манери, в тонкому дарі малювати навколишній світ і розкривати найдрібніші психологічні нюанси переживань героїв, в його дуже обережному ставленні до стилю – як Фаулз сказав в одному зі своїх інтерв'ю, він ніколи не спрощує мови, бо мова для нього священна [3, с. 11].

У колі визнаних європейських митців-постмодерністів постать Дж. Фаулза є прикметною і знаковою, тому в останні роки його творчий доробок стає предметом дослідження багатьох науковців (див. праці Лобкової Н.В. [6], Шпіньова І.С. [8], Антипенка Є.М. [1] та ін.).

При всьому різноманітті дослідницьких підходів до вивчення ідіостильових особливостей прози Дж. Фаулза, досі не було зроблено спроби системного опису тропеїчних засобів лінгвістичної образності як параметра ідіостилу Дж. Фаулза, без вивчення якого неможливо скласти цілісне уявлення про індивідуально-авторське світосприйняття.

Актуальність теми обумовлена необхідністю подальшого дослідження тропеїчних засобів мови та їх функцій у мові і мисленні, розширення уявлення про закономірності формування і функціонування образу в художньому тексті, про роль образності у відображенні авторської картини світу і її вплив на світосприйняття читача. Як об'єкт нашого дослідження виступають використані автором неконвенційні епітетні конструкції, предметом даного дослідження є семантична структура епітетних конструкцій, що служить основою їх об'єднання в наскрізні образні парадигми, і її роль у створенні індивідуально-авторської моделі світу.

Таким чином, метою даного дослідження є аналіз оказіональних епітетних конструкцій з точки зору їх структури, семантики та функціонування у творчості Дж. Фаулза як елемента художньо-мовної парадигми ідіостилу і способу вираження індивідуально-авторського світосприйняття.

Ідіостиль, за твердженням К.А. Долініна, несе в собі інформацію насамперед про суб'єкта мовлення, точніше, про образ адресанта, який об'єднує всі якості і властивості того, хто говорить (пише): статус, роль, особистісні властивості, часто мета і т. п. [5, с. 31]. Отже, аналіз різних параметрів індивідуального стилю дозволяє частково відтворити індивідуально-авторську поетичну модель світу і таким чином прийти до деяких характеристик мовної особистості самого автора – адже «свідомість письменника в літературному творі отримує якусь форму, а форму вже можна описати» [2, с. 6].

Одним з істотних параметрів опису ідіостилу в світлі відображеної в ньому індивідуально-авторської картини світу і мовної особистості автора є система тропеїчних засобів, створена автором у всій сукупності його текстів. У стилістиці та поетиці під тропом (від грецького «tropos» – «поворот», «мовний зворот») розуміється семасіологічне двопланове застосування слова, при якому його матеріальна форма одночасно реалізує два значення – пряме та переносне. Зв'язок прямого та переносного значень заснований на різних принципах (суміжності, подібності і т.п.), що обумовлює існування різних видів тропів. Виходячи з системного підходу до тропіки, сукупність тропів та місце, яке вони займають серед епітетів, можна уявити у вигляді трьох функціональних полів:

1. Поле подібності (Field of likening): порівняння (simile); метафора (metaphor); епітет (epithet); літота/гіпербола (litotes/hyperbole).

2. Поле суміжності (Field of contiguity): метонімія (metonymy); перифраза (periphrasis).

3. Поле протилежності (Field of contrast): іронія (irony); оксюморон (oxymoron) [7, с.7].

За думкою Т.М. Онопрієнко, епітет може розглядатися як системоутворюючий центр тропіки, оскільки в нього можуть трансформуватися та, як наслідок, зводитися до нього, інші тропи [7, с.2]. Окремі поля тропіки перетинаються, результатом чого є виникнення «тропів-гібридів», серед яких okazіонально-асоціативні епітети утворюють більшість:

1. Іронічний епітет (a bright idea; an innocent crush; a smart aleck).
2. Оксюморонний епітет (a tiny skyscraper; clever foolishness).
3. Літотний / гіперболічний епітет (a microscopic bedroom; a huge wife).
4. Компаративний епітет (button-like eyes; a hawk-faced man).
5. Метафоричний епітет (a threatening cloud; the voiceless dessert).
6. Перифразний епітет (a green friend; a silver screen).
7. Метонімічний епітет (kind fingers; slavish knees; eager).
8. Літотне/гіперболічне порівняння (her eyes are like a bottomless abyss).
9. Безмодульне порівняння (метафора-порівняння) (her eyes are ripe plums).
10. Метафора-перифраза (the rhinoceri and tigers of high life).

Основними структурними варіантами епітетних конструкцій в прозі Дж. Фаулза являються:

1. **Прості епітети**, які можуть виражатися:

а) **іменниками-ад'юнктами**:

They [Sam and Mary] were young lovers [...] as greenly erotic as the April plants they trod on [9, с.161].

б) **прикметниками**:

*He actually stopped, **poor living fossil**, as **the brisker and fitter forms of life** jostled busily before him [9, с.253].*

в) дієприкметниками:

*While Charles the naturally selected (the adverb carries both its senses) was pure intellect, walking awake, free as a god, one with the **unslumbering stars** and understanding all [9, с.69].*

г) прислівниками:

*Sam took a small step back, a little **overdramatically** to convince a dispassionate observer [9, с.109].*

2. Складні епітети

У термінах словотворення складні епітети є композитами – складними словами, представленими різними типами словоскладання.

Оказіональні складні епітети в прозі Дж. Фаулза відрізняються великим числом різноманітних структурних моделей, найбільш типовими з яких є наступні моделі:

- *N + – like (-wise):*

Модель N + -like (-wise) характерна головним чином для компаративних епітетів, як прямих, так і непрямих (опосередкованих). Такі епітети, як правило, є ситуативно-створеними, тобто потенційними або okazіональними словами:

*Their normal face was a mixture of fear at Mrs. Poulteney and dumb **incomprehension-like** abashed **sheep** rather than converted sinners [9, с. 25].*

*I cannot imagine what **Bosch-like picture** of Ware Commons Mrs. Poulteney had built up over the years [9, с. 40].*

- **N + P II, N+Ned:**

*...Thus only life as we have, within our **hazard-given abilities**, made it ourselves, life as Marx defined it—the actions of men (and of women) in pursuit of their ends [9, с. 199].*

- **N + PI:**

*In those days, and especially on such a **fog-threatening evening**, the better-off traveled by carriage; pedestrians must be poor [9, с. 124].*

- **Adj + P II:**

*As if magnetized he walked down the side street towards it, out into Oxford Street, so that he could see the whole length of the **yellow-tiered giant** (its windows had been lately changed to the new plate glass), with its crowded arrays of cottons, laces, gowns, rolls of cloths [9, с. 125].*

- **N+PII, N+Ned:**

*But as the chin sank deeper and deeper— Charles had taken the precaution of removing his hat—the **prophet-bearded man** began to stare at him, safe in the knowledge that his curiosity would not be surprised [9, с. 173].*

4. Фразові епітети

- **Adj+Adj+Adj:**

*And the horrible **viridian-orange-magenta** paintings of Majorcan fishing villages [10, с.45].*

- **N+of+Adj+N**

*And perhaps (I'm being vain) it was something that happened when Caroline was going on in her silly **woman-of-advanced-ideas** way—just a look between us [70, c. 47].*

- **Adj+Adj+N**

*Besides, Mrs. Tomkins, who was very much as Ernestina suspected, an **upper-middle-class adventuress**, had shrewdly gone out of her way to ingratiate herself with the housekeeper and the butler [9, c. 90].*

- **Adj+and+N**

*This was why Charles had the frequent benefit of those **gray-and-periwinkle eyes** when she opened the door to him or passed him in the street [9, c. 33].*

- **N+and+N**

*This was his first taste of the real **thorn-and-stone treatment**, and he did not like it one bit [9, c.166].*

- **N+and+Adj**

*...And the surreptitious glances at her little «plate» hat (no stuffy old bonnets for her) with its **shamrock-and-white ribbon** [9, c.166].*

- **Adj+and+Adj**

*...Her vert esperance dress, her **mauve-and-black pelisse**, her Balmoral boots, were an agreeable compensation for all the boredom inflicted at other times [9, c. 54].*

- **Ever+so+Adj**

*He was one of those **ever-so-cultured types** with a plum in their throat [10, c. 17].*

- **Adj+of+to be+ing+N**

*That stupid clumsy **frightened-of-being-soft** English **male** cruelty to the truth [10, c. 65].*

- **N+at+N**

*He wanted to know if G.P. was one of these **paintpot-at-the-wall chaps** [10, c. 64].*

Вся сукупність індивідуально-авторських оказіональних епітетних конструкцій у текстовому просторі Дж. Фаулза становить основу його образної системи. Найбільш ефективним методом її аналізу є метод образних парадигм, що дозволяє встановити набір семантичних інваріантів епітетних конструкцій, що характеризує ідіостиль автора і дозволяє скласти уявлення про особливості його індивідуально-авторської картини світу.

Найбільш продуктивними у Дж.Фаулза є ті образні парадигми, які мотивовані провідними темами та ідеями його творчості. Так, зооморфна образність у Дж. Фаулза має не лише типову для таких образів пейоративний характер, вона більш складна і неоднозначна. Найменування тварин – традиційних потенційних жертв хижаків або людини, об'єктів експериментів, відданих слуг – використовуються в якості агентів епітетних конструкцій, мета яких – викликати в читача скоріше почуття жалю і симпатії до персонажа, ніж презирство. Яскравим прикладом тому є образна характеристика Джоджо з роману «Маг», безглуздої, самотньої і бездомної, чия коротка присутність в житті головного героя допомагає йому знову знайти себе в реальному світі після подій на грецькому острові: «**innocent puppy grin**», «**she sat puppy-slumped**», «**She was always equable, grateful for the smallest bone, like an old mongrel; patient, unoffended, casual**» [11, c.263]; «**Jojo, the last person in the world I had wanted to hurt. It was as if I had kicked a starving mongrel in its poor little ribs**» [11, c. 267].

Пейоративність найчастіше є тією епітетною конструкцією, в якій як агенти виступають найменування древніх вимерлих тварин, або мікроорганізмів; такі образи часто є основою для вираження іронії чи сарказму: «*He [Charles] felt that the enormous apparatus rank required a gentleman to erect around himself was like the massive armour that had been the death warrant for so many ancient saurian species. His step slowed at this image of a superseded monster. He actually stopped, poor living fossil, as the brisker and fitter forms of life jostled busily before him, like pond amoeba under a microscope, along a small row of shops that he had come upon*» [9, с. 253].

У епітетних конструкціях флористичного кола людина уподібнюється рослинам або насінню рослин. У переважній більшості випадків компаративні тропи даної парадигми мають меліоративний характер, поетизують образи персонажів і надають височини всьому висловлюванню: «*They [Sam and Mary] were young lovers [...] as greenly erotic as the April plants they trod on*» [9, с.161]. За рахунок цієї особливості в певних випадках створюється ефект обманутого очікування, бафос, як у вірші «*The Noble Youth of Athens*»: «*Strangely pure the bright-faced boys like wild spring buds the bright-faced pimps*».

Різноманітні варіанти реалізації образних парадигм відображають своєрідність світосприйняття Дж. Фаулза (світ є триєдність людини, природи і мистецтва) і дозволяють читачам досягнути філософський і психологічний сенс його творчості, в якому вгадується зв'язок з традиціями Ренесансу і французької літератури. Багато в чому завдяки саме цим образним парадигмам творчість Дж. Фаулза носить інтертекстуальний характер, органічно вписуючись в контекст світової художньої культури.

Таким чином, за допомогою аналізу структурних і семантичних особливостей вживання оказіональних епітетів нам вдалося виділити деякі специфічні риси індивідуально-авторської картини світу, відображеної у творчості Дж. Фаулза, що дозволило скласти більш достовірне уявлення про специфіку мовної особистості автора.

У цілому ж подібна система Дж. Фаулза настільки оригінальна і багатопланова, що всебічне її вивчення представляється можливим у більш розгорнутому дослідженні. Перспективними бачаться такі напрямки, як більш глибоке і ретельне опрацювання структурних та функціональних особливостей оказіональних епітетних конструкцій та їх ролі у відтворенні індивідуально-авторської картини світу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Антипенко Е.М. Правила семантического вывода в текстах художественной литературы: на материале романов Дж. Фаулза «Коллекционер», «Маг», «Женщина французского лейтенанта». Дис. канд. филол. наук. – М., 2000. – 196 с.
2. Власенко Т.Л. Литература как форма авторского сознания: Пособие для студентов филологических факультетов/Т.Л. Власенко.–Ижевск, 1998. – 230 с.
3. Волохов М. Фаулз Д.: И умом и сердцем я – за разоружение (интервью с Д. Фаулзом) / М. Волохов. – М.: Литературная газета, 1983. – С. 11.
4. Годованная Э. Г. Философско-эстетические доминанты русского и европейского постмодернизма и творчество Джона Фаулза.: Дис. канд. филол. Наук. – Краснодар, 2004. – 213 с.
5. Долинин К.А. Стилистика Французского языка / К.А. Долинин. – М.: Просвещение, 1987. – 303 с.

6. Лобкова Н.В. Взаимодействие языков искусств в творчестве Дж. Фаулза.: Дис. канд. филол. наук. – Н.Новгород, 2001. – 174 с.
7. Онопрієнко Т.М. Епітет у системі тропів сучасної англійської мови.: Автореф. дис. канд. филол. наук. – Харків, 2002. – 21 с.
8. Шпинев И.С. Языковые факторы формирования подтекста в англоязычной художественной речи (на материале романов Джона Фаулза): Дис. канд. филол. наук. – Львов, 1986. – 208 с.
9. Fowles J. French lieutenant's woman. 1970. – 200 p. Режим доступу: http://gigy.weebly.com/uploads/5/9/4/4/5944278/john_fowles_the_french_lieutenants_woman
10. Fowles J. The Collector. 1963. – 100 p. Режим доступу: <http://www.e-reading.ws/book.php?book=70357>
11. Fowles J. The Magus. 1965. – 273 p. Режим доступу: <http://kickass.to/the-magus-by-john-fowles-pdf-epub-mobi-mu-t7089096.html>

*Л. М. Березянська,
магістрант факультету іноземних мов світу,
Південноукраїнський національний педагогічний
університет імені К. Д. Ушинського*

ПЕРЕКЛАДАЧ ЯК ПРОМІЖНА ЛАНКА ПРИ ПЕРЕКЛАДІ ДІЛОВИХ ПЕРЕГОВОРІВ

В останній час контакти з представниками іноземних країн стали невід'ємною складовою повсякденного життя. Переговори є важливим процесом, під час якого відбувається домовленість, спілкування з метою вирішення тих чи інших питань в діловій сфері тощо.

За допомогою переговорів визначають позицію сторін, досягають згоди та залагоджують суперечності. Діловими переговорами вважають метод досягнення угоди шляхом ділового спілкування, коли обидві сторони мають як спільні, так і протилежні інтереси. Для реалізації успішного проведення ділових переговорів та досягнення найкращих результатів, потрібно враховувати усі компоненти ділової комунікації. Враховуючи те, що переговори частіше за все проходять в усній формі іноземною мовою, можна говорити про необхідність наявності перекладача як учасника комунікації. При чому, такий учасник комунікації не є самостійним[1].

Актуальність дослідження визначається високодинамічним характером розвитку міжнародних контактів, що призводить до необхідності включення перекладача як середньої(проміжної) ланки при перекладі. Цей факт зумовлює необхідність розгляду перекладача як учасника комунікації.

Мета роботи полягає у аналізі ролі перекладача при перекладі ділових переговорів.

За визначення Ю.Н. Караулового, перекладач це інструмент, за допомогою якого процес ділових міжнародних переговорів протікає найбільш ефективно [2]. Погоджуючись з Ю.Н.Карауловим, А.Паршин вважає, що обов'язковою умовою спілкування між «різномовними» комунікантами, є наявність проміжної ланки, яка здійснить перетворення вихідного повідомлення в таку мовну форму, яка може бути сприйнята учасниками комунікації [3].